

A vidéki Magyarország újrafelfedezése

Miklós Péter
(1980, Szeged)
történész-muzeológus,
egyetemi oktató

Gulyás Imre: *Egy alföldi falu arcai. Tiszanána ma*, Magyar Napló–FOKUSZ Egyesület, Budapest, 2019.

Amikor a kezembe vettem Gulyás Imre debreceni költő és újságíró *Egy alföldi falu arcai. Tiszanána ma* című könyvét, az a kérdés jutott eszembe, hogy valós és hiteles, aktuális és reális műfaj-e napjainkban, a huszonegyedik századnak már nem is annyira az elején, a szociográfia.

A két világháború között a népi írók mozgalma – Illyés Gyula, Féja Géza, Kovács Imre, Darvas József, Nagy Lajos és a többiek – a szociográfiában a vidéki Magyarország, elsősorban a magyar falu életviszonyainak leírását, valamint a technicizáció és a modernizáció által jórészt érintetlen paraszti társadalomszerkezet, gazdasági struktúra és hagyományvilág megőrkötését tartotta fontosnak.

Az 1970–1980-as években a Szépirodalmi Kiadó újraindította az eredetileg a harmincas években a népi írók által alapított *Magyarország felfedezése* sorozatot, amely már a második világháborút követő etnikai alapú (például a felvidéki magyarok egy részének a szülőföldről való elűzése és hazánkban való letelepítése) és társadalmi (elsősorban munkaerőpiaci és településpolitikai okokból bekövetkezett) népességmozgások, vagy a nemi szerepek korabeli átalakulása témakörét is vizsgálta.

Ennek a szériának a részeként jelent meg Erdei Ferenc Csongrád megye 1945 utáni átalakulását vizsgáló *A város és vidéke* (1971), vagy Horváth Dezső – a dél-alföldi tanyavilág megszűnését bemutató – *A tizedik ember* (1985) című kötete. Ez a két szociográfia gondolkodásmódot és a faluhoz – mint társadalmi csoporthoz, közös múlttal és nagyjából azonos értékrenddel bíró közösséghez, valamint gazdasági egységhez (hiszen egy déli határ melletti kisfaluban nőttem föl) – való „szakmai” és érzelmi viszonyomat alapvetően határozta meg.

Gulyás Imre könyve 2012-es anyaggyűjtés alapján mutatja be a huszonegyedik századi Tiszanánát. A szerző a Heves megye hevesi járásában fekvő, mintegy két és félezres lakosságú falu történetének rövid áttekintése után a település etnikai összetételét (a község lakosságának nagyjából húsz százaléka a roma kisebbséghez tartozik), továbbá a gazdasági, a művelődési és az oktatási viszonyokat ismerteti. A történeti és a jelenkori statisztikai adatok és hivatalos jelentések, dokumentumok mellett a kötet elsősorban a Tiszanánán élők világát – anyagi életkörülményeit, mentalitását, értékrendjét stb. – igyekszik föltérképezni és

bemutatni. Fő forrásanyagát pedig Gulyás Imre helyi megfigyelései, valamint az ott élőkkel – közmunkásokkal, gazdálkodókkal, értelmiségiekkel – készített interjúi, velük folytatott beszélgetései képezték, amelyekből kirajzolódik a mai Tiszanána.

Így aztán ez az olvasmányos stílusú és impozáns nyomdai kivitelű könyv az akár évszázadokkal későbbi történeti kutatásoknak alapvető és korjellemző forrása lehet majd. Mindezek mellett a szerző megidézi Kalmár Zsigmond népi farafagó emlékét (akinek a műveiről készült fényképek szolgálnak a kötet mű-

Hátsó udvaron (linóleummetszet, papír, 12 × 18 cm, 1983)

vészi illusztrációiul), valamint megszólaltja a település szülöttjét, Kovács Eszter Liszt-díjas operaénekest.

Gulyás Imre a falu egyik legnagyobb problémájának a hagyományos társadalmi és közösségi élet megszűnését, az ott lakók egymástól való elszigetelődését tartja. Mint írja: „Még vannak, élnek a hagyományosabb rendezvények is: az iskolaiaktól kezdve az egyháziakon, az egyesületieken és az önkormányzatiakon át a könyvtáriakig, amelyekre feltehetőleg sokan meghívást kapnak, és, tételezzük fel, az invitálás mindig idejében el is jut az emberekhez. Feltehetőleg, gondolom én. Tapasztaltam ugyanis, hogy bizonyos problémák – amelyek, természetesen, léteznek – nem egyszerűen vagy nem kizárólag a lehetőségek, a közösségbe hívó alkalmak elégtelenségére mutatnak, hanem a közömbösségre vagy az érdekek különbözőségéből adódó konfliktusokra.”

Számomra az egyik legtanulságosabb része a kötetnek az, amelyben a helyi iskola diákjai vallanak a faluról és saját világukról, érzéseikről. Az információs és a hálózati társadalom korában ugyanis a mai tiszanánai iskolások közül többen azért örültek annak, hogy betegek voltak, mert akkor az édesanyjuk ápolta őket és foglalkozott velük. Hiába tehát a nagy mennyiségű információáramlás, a tudásra alapozott gazdaság és társadalom, hiába vált „globális faluvá” a világunk, a tiszanánai tízéves gyermek éppúgy az anyai szóra és simogatásra vágyik, mint minden gyermek, amióta ember az ember.

Gulyás Imre interjúrészletek sokaságán, riportjellegű szövegeken, társadalomtudományi elemzéseken és nyelvjárástani megközelítéseken keresztül mutatja be napjaink Tiszanánáját. Könyvével igazolja, hogy a szociográfia ma is aktuális műfaja a társadalomtudománynak és az irodalomnak egyaránt.

Miklós Péter